

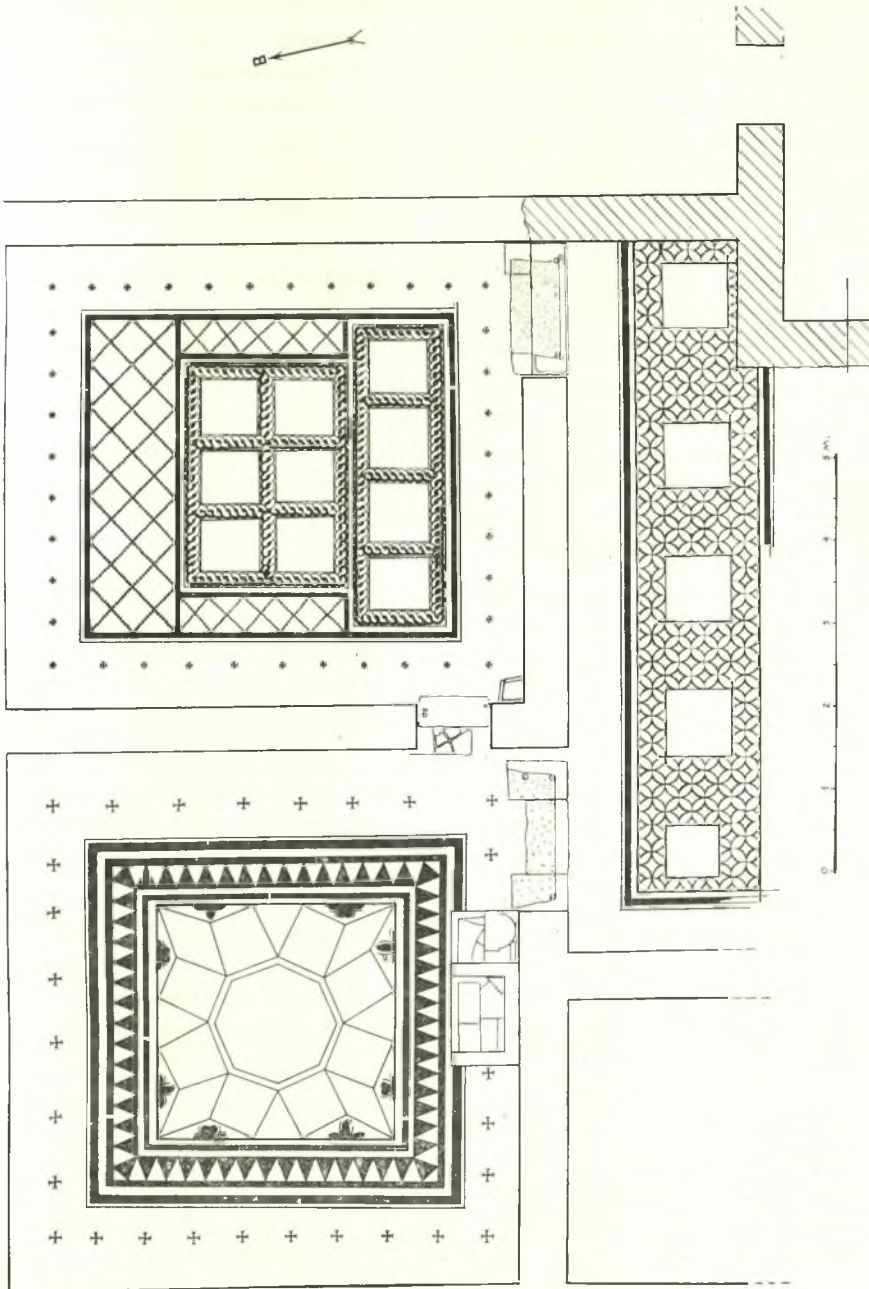
Ἡ ἐφετινὴ ἀνασκαφὴ περιορίσθη εἰς τὴν περαιτέρω ἀποκάλυψιν τῆς εἰς Χωράφαν ὑστερορωμαϊκῆς οἰκίας, ὅπου καὶ τὰ μωσαϊκὰ δάπεδα μὲ παραστάσεις σκηνῶν ἐκ κωμωδιῶν τοῦ Μενάνδρου¹. Καίτοι τὸ κτήριο οὔτε κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἀνασκαφικὴν περιόδον ἀπεκαλύφθη ἐξ ὀλοκλήρου, τὰ κύρια αὐτοῦ χαρακτηριστικὰ διαγράφονται σαφέστερον. Ἀνήκει τοῦτο εἰς συνήθη τύπον οἰκίας μετὰ περιστυλίου διαθέοντος δύο τοῦλάχιστον τῶν πλευρῶν τῆς ἀλλῆς καὶ παισιουμένου ὑπὸ δωματίων.

Τὰ κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν δύο δωμάτια, ἐπισημανθέντα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἀνεσκάφησαν ἐφέτος πλήρως. Ἐνοικτὸν ἐν τούτοις παραμένει τὸ πρόβλημα τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐκλείοντο ἀμφοτέρω τὰ δωμάτια ταῦτα κατὰ τὸ συνεχές μέτωπον τῆς βορείου πλευρᾶς, διότι οὐδὲν ἴχνος τοίχου ἢ ἄλλης κατασκευῆς θάραξει ἐκεῖ ὅπου τερματίζεται (κανονικῶς, ὡς δεικνύει ἡ διατήρησις καὶ ἡ ἀναλογία τῶν παισίων) τὸ μωσαϊκὸν δάπεδον αὐτῶν. Πρὸς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ δωματίου II μόνον εὐρέθησαν καταπεπτωκότα στοιχεῖα θύρας, ἥτοι ὄλμος, γεῖσον ἐξ ὑπερθύρου πιθανῶς, καθὼς καὶ πλὰξ ἄνευ γλυφῶν, οὐδὲς πιθανώτατα.

Τὸ βορειοδυτικὸν τοῦτο δωμάτιον II ἀποκαλοῦμεν αἶθουσαν, ὡς ἔχουσαν τὸν χαρακτηρὰ χώρου συγκεντρώσεως. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ καὶ πλατὺ θρανίον ἐκτισμένον μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου, ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ ἐκ τῆς πρὸς τὴν ἀλλήν θύρας. Τὸ θρανίον μετὰ τοῦ πειοσχήμου χαμηλοῦ περιχειλώματος εἶναι κτιστὸν καὶ ἐπενδεδυμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, αἵτινες κατὰ τὰς πλαγίας πλευρὰς τοῦ περιχειλώματος διαμορφοῦνται εἰς μαρμαροθέτημα συγκείμενον ἐκ τριγωνικῶν καὶ ρομβοειδῶν πλακιδίων λευκοῦ καὶ μέλανος χρώματος. Ἀριστερὰ τοῦ καθίσματος τούτου καὶ ἐν ἐπαφῇ πρὸς αὐτό, πληροῦν τὸν μέχρι τοῦ ἀνοίγματος τῆς πρὸς τὸ αἶθριον θύρας χώρον, ἔχει κτιστῆ ταπεινὸν ἔδρανον, τράπεζα μᾶλλον, εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ ὁποίου σχηματίζεται ὀρθογώνιος λεκάνη.

Ἡ διάταξις τοῦ μωσαϊκοῦ διακόσμου τοῦ δαπέδου τοῦ δωματίου II — τὸ ὁποῖον δύναται νὰ κληθῆ αἶθουσα ὡς ἐκ τοῦ χαρακτηῆρός του ὡς χώ-

¹ Βλ. Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΝ, Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1961, 213 - 215 (πρβλ. καὶ BCH 86, 1962, 874 - 876 καὶ AJA 66, 1962, 390 - 391).

Εἰκ. 1. Ἀνεσκαμμένον τμήμα οἰκίας εἰς Χωράφα Μυτιλήνης.

ρου συγκεντρώσεως—, γνωστή καὶ ἀλλαχόθεν¹, ἐπιζήσασα δὲ μέχρι καὶ τῆς παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς ἐν Λέσβῳ², μὲ ὀκτάγωνον ἐν τῷ μέσῳ περιβαλλόμενον ἀπὸ παραλληλόγραμμα, ῥόμβους καὶ τρίγωνα πρὸς πλήρωσιν τοῦ τετραγωνικοῦ πλαισίου, εἶναι σαφῆς ἐκ τοῦ σχεδίου (εἰκ. 1). Τὰ ἐναλλασσομένον σχήματος πλαίσια ταῦτα πέριξ τοῦ κεντρικοῦ ὀκταγώνου πληροῦνται ὑφ' ἑνὸς ἕκαστον ζώου (πίν. 140), τινὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἤδη ἀναφανῆ ἀπὸ τοῦ 1961. Ἡ παρουσία των ἐξηγεῖται πλέον σαφῶς, διότι τὸ κεντρικὸν ὀκτάγωνον καταλαμβάνει ἡ γνωστὴ³ παράστασις τοῦ Ὀρφέως κρούοντος τὴν λύραν καὶ διὰ τῆς μουσικῆς ἐξημεροῦντος τὰ ζῶα. Οὕτω καὶ πρὸς τὰς παραστάσεις κωμωδιῶν τοῦ παρακειμένου δωματίου καὶ τῆς ἀλλῆς δὲν φαίνεται τώρα ἄσχετον τὸ νόημα τῆς ἀποκαλυφθείσης παραστάσεως⁴.

¹ Ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰ μωσαϊκὰ τῆς Ἀντιοχείας. Βλ. DORO LEVI, *Antioch Mosaic Pavements*, Princeton 1947 (I) 117 - 119, εἰκ. 46, 47 (οἰκία τοῦ Λογίου, χρονολογουμένη 235 - 312, αὐτ. σ. 652) καὶ 311 - 312 (II) πίν. 125 (οἰκία τοῦ Συμποσίου, ἄνω στρώμα, 5^{ον} μ. Χ. αἰ.).

² Εἰς τὴν παλαιοχριστιανικὴν βασιλικὴν τῆς Ἐρεσοῦ (ΑΔ 12, 1929, 37, εἰκ. 30 καὶ πίν. 2), τὰ μωσαϊκὰ τῆς ὁποίας χρονολογοῦνται εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ 5^{ου} μ. Χ. αἰ. (αὐτ. 38 - 39).

³ Προχείρως σημειοῦται ἐνταῦθα ὅτι, καίτοι σχετικῶς συχνή (τοῦλάχιστον εἰς τὴν Δύσιν) ἡ παράστασις τοῦ Ὀρφέως ἐπὶ μωσαϊκῶν, ἡ ἡμετέρα παραλλαγή δὲν εὑρίσκει ἀκριβῆ παρόμοια εἰς ἄλλας γνωστὰς παραστάσεις μωσαϊκῶν (πλήρης κατάλογος παρὰ H. STERN, *La mosaïque d'Orphée de Blanzay-lès-Fismes*, Gallia 13, 1955, 49 - 68 - χρονολογούμενον εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ 4^{ου} μ. Χ. αἰ., ἤτοι σύγχρονον περίπου τοῦ ἡμετέρου, καὶ *Recueil général des mosaïques de la Gaule I* (Gallia Suppl. X), Paris 1957, 50 - 62, ἀρ. 77, πίν. 24 - 25. Συμπληρωματικῶς βλ. καὶ (τὴν βιβλιοκρισίαν) τοῦ ἰδίου, *Les mosaïques romaines de la Suisse*, *Journal des Savants* 1962, 173 - 185.

⁴ Ἴσως δὲν εἶναι συμπτωματικὴ, ὑποδηλοῦσα λανθάνοντα συσχετισμὸν, ἡ ἀπεικόνισις ζώων εἰς τὰς παραπληρωματικὰς γωνίας τοῦ ὀκταγωνικοῦ πλαισίου τοῦ περιβάλλοντος τὴν παράστασιν τῆς σκηνῆς τῶν Ἀχαιῶν τοῦ Μενάνδρου εἰς τὸ μωσαϊκὸν τῆς *Ulpia Oescus* (T. IVANOV, *Rimska mozaika ot Ulpia Escus* [Monuments d'Art en Bulgarie II], Sofia 1954, καὶ προχειρότερον CH. PICARD, RA 47, 1956, 220 - 222, εἰκ. 4 καὶ M. BIEBER, AJA 60, 1956, 80 - 81 καὶ *The History of the Greek and Roman Theatre*², Princeton 1961, 88 - 89, πίν. 315).— Διὰ τὴν (ὀρθὴν κατὰ τὴν γνώμην μου) ἐρμηνείαν τοῦ τίτλου ὡς ἐθνικοῦ (καὶ οὐχὶ ὡς τῶν Ἀχαιῶν τῆς τρωικῆς ἐκστρατείας) βλ. ΤΟΥΝΒΕΡ, JRS 45, 1955, 204, ὃν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ T. B. L. WEBSTER, *Greek Theater Production*, London 1956, ἀρ. 157, καὶ *Monuments Illustrating New Comedy* [Institute of Classical Studies, Bull. Suppl. 11], London 1961, 167 - 168 XM I, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ χρονολογεῖται εἰς τὸν 4^{ον} μ. Χ. αἰ. Πρὸβλ. καὶ AJA 65, 1962, 334.

Τὸ παρακείμενον (πρὸς Ἀνατολὰς) δωμάτιον τῆς βορείου πλευρᾶς ἐπι-
κοινωνεῖ πρὸς τὴν αἴθουσαν διὰ μικρᾶς θύρας (πλάτους 0.87 μ.) ἠνεωγμέ-
νης κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ ἐπικοινωνοῦ τοίχου των. Δεξιὰ τῶ ἐκ τῆς αἰθού-
σης πρὸς τὸ δωμάτιον Ι εἰσερχομένῳ καὶ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν αὐτοῦ
γωνίαν εὐρίσκεται μικρὸς ὀρθογώνιος βοθρίσκος (διαστάσεων 0.21 - 0.24 ×
0.25 - 0.27 μ.), περιβεβλημένος ὑπὸ πηλίνων πλακῶν μὲ ὑπολείματα καύ-
σεως ἐν αὐτῶ.

*Η διάταξις τῶν πλαισίων — εἰς σχῆμα Τ μὲ βραχὺ καὶ παχύτατον τὸ
κάθετον σκέλος, ὥστε ἐντὸς τοῦ γενικοῦ λευκοῦ πλαισίου τοῦωματίου νὰ
σηματίζηται πειόσχημος ἀκόσμητος χώρος — καταδεικνύει ὅτι ὁ χώρος
προωρίζετο εἰς τρίκλινον.

*Η εἰς σχῆμα Τ κεκοσμημένη αὕτη ἐπιφάνεια τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου
ἀποτελεῖται ἀπὸ τετράγωνα σχεδὸν πλαίσια χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων διὰ
πλοχμοῦ καὶ διατεταγμένα εἰς δύο ομάδας, ἕξ μὲν εἰς διπλοῦν στοῖχον κάτω
(πρὸς Β.) καὶ τέσσαρα ἄνω εἰς ἀπλὴν σειρᾶν, τὰ πέρατα τῆς ὁποίας ἐξέχουν
ἀναλόγως τοῦ ὑποκειμένου διπλοῦ στοίχου τῶν τριῶν πλαισίων.

Τὰ δύο ἄκραία ταῦτα πλαίσια καταλαμβάνονται ὑπὸ τῆς προτομῆς τοῦ
Μενάνδρου¹ (πίν. 141) τὸ πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ τῆς Μούσης Θαλείας τὸ πρὸς
τὰ δεξιὰ κρατούσης πρὸ αὐτῆς κωμικὸν προσωπεῖον ἀποκαλυφθὲν ἀπὸ τοῦ
παρελθόντος ἔτους. Ἐκ τῶν δύο ἐν τῶ μέσῳ πλαισίων τῆς ἄνω ταύτης σειρᾶς
τὸ μὲν πρὸς τ' ἀριστερὰ, ἦτοι τὸ παρὰ τὸν Μένανδρον, φέρει παράστασιν
ἐκ τῆς κωμωδίας Πλόκιον, ἐνῶ δεξιᾶ, εἰς τὸ παρὰ τὴν Θάλειαν πλαίσιον,
εὔρηται ἡ παράστασις τοῦ Σωκράτους μεταξὺ τῶν μαθητῶν του Σιμμία καὶ
Κέβητος. *Η παρουσία τῶν προσώπων τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου Φαίδωνος
ἄνευ τίτλου ἐν μέσῳ ἐπιγεγραμμένων κωμωδιῶν τοῦ Μενάνδρου ξενίζει,
διότι οὐδὲν παραδίδεται περὶ συγγραφῆς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κωμωδίας σωκρα-
τικὸν ἐχούσης θέμα οὔτε καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἔργου του φαίνεται τοῦτο
πιθανόν. Πρέπει πάντως νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ τὰ τρία πρόσωπα φέρουν
ὑποκριτικὴν σκευήν.

Τὰ ὑπὸ τὴν ἄνω σειρᾶν ἕξ ἐν διπλῶ στοίχῳ πλαίσια περιλαμβάνουν ἀνά
μίαν ἕκαστον σκηνην ἐκ γνωστῶν (ἐκ τῶν τίτλων τοῦλάχιστον) κωμωδιῶν τοῦ

¹ Τοῦτο λύει πλέον ὀριστικῶς τὸ πρόβλημα τῶν ἀντιγράφων τοῦ ἀνδριάντος
τοῦ Μενάνδρου, τὰ ὁποία πρῶτος ἀπέδωκεν ὀρθῶς ὁ F. STUDNICZKA, Das Bildnis
Menanders ἐν N. Jhb. 21, 1918, 1 - 31. *Η καλύτερα ἀνακεφαλαίωσις τοῦ ζητή-
ματος μὲ εὐγλωττον ὑποστήριξιν τῆς εἰς τὸ ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Πραξιτέλους στη-
θέντα ἐν τῶ Διονυσιακῷ θεάτρῳ ἄγαλμα τοῦ ποιητοῦ ἀναγωγῆς των καὶ συγκέν-
τρωσιν καὶ τῶν 49 γνωστῶν ἀντιγράφων παρὰ A. HEKLER, Bildnisse berühmter
Griechen³, Berlin und Main 1962, 37 - 38, πίν. 54, 55 καὶ σ. 65 - 66.

Μενάνδρου, τῶν ἐξῆς κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἀριστερά : Σαμίας (πίν. 142), Συναριστωσῶν¹, Μεσσηνίας, Θεοφορουμένης², Ἐγχειριδίου καὶ Ἐπιτροπόντων. Ἐξ ἐκάστης κωμωδίας παρίσταται ὄρισμένη σκηνὴ δηλουμένη ὡς μέρος) α ἢ β κ.ο.κ. μέχρι καὶ ε. Ἡ σημασία τῆς συντομογραφίας, διαγνωσθεῖσα ἤδη³, ἐβεβαιώθη ἀπὸ τὴν ἀναγραφὴν ὁλοκλήρου τῆς λέξεως μέρος εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ Ἐγχειριδίου.

Κάτωθι τοῦ τίτλου ἀναγράφονται καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπὶ σκηνῆς προσώπων, τριῶν ἐκάστοτε, καίτοι ἐνίοτε παρίσταται καὶ τέταρτον πρόσωπον⁴ - εἰς μικροτέραν ὅμως πάντοτε κλίμακα.

Ἀντιθέτως παραλείπονται τὰ ὀνόματα τῶν ἠρώων, ὡς καὶ ἡ ἔνδειξις τοῦ παριστωμένου μέρους, καὶ εἰς τὰ τέσσαρα πλαίσια τὰ εἰς ἀπλὴν σειρὰν παρατεταγμένα κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ πρὸς Νότον χώρου, ἤτοι τὴν βορείαν στοὰν τοῦ περιστύλου τῆς αὐλῆς, ὡς ἐδείχθη ἐκ τῶν ἐφετινῶν ἀνασκαφῶν. Ἡ παράλειψις αὕτη δὲν εἶναι τυχαία ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν διάφορον φύσιν τῶν χώρων : ἐσωτερικὸς ὁ τοῦ τρικλίνου, ὅπου οἱ ἐπὶ τῶν ταπεινῶν κλινῶν ἀνακεκλιμένοι εἶχον τὴν εὐχέρειαν ν' ἀναγινώσκουν ἀνέτως τὰς λεπτομερεστέρας ἐπιγραφάς, ἐξωτερικὸς δὲ ὁ εἰς τὸ περιστύλον, ὅπου ἡ μείζων ἀπόστασις τοῦ θεατοῦ καὶ ἡ ἐν γένει μικροτέρα εὐχέρεια ἐξετάσεως τῶν λεπτομερειῶν ἐπέβαλλον τὴν δημιουργίαν μεγαλυτέρων (0.75 × 0.75 ἔναντι 0.58 × 0.62 μ. περίπου) πλαίσιων ἐπιγεγραμμένων μὲ ἱκανῶς μεγαλύτερα γράμματα. Τὰ πλαίσια ταῦτα, ἀραιότερον διατεταγμένα ἐντὸς πεδίου ἐκ τεμνομένων κύκλων, περιλαμβάνουν σκηνὰς ἐκ τοῦ Φάσματος, τῶν Κυβερνητῶν, τοῦ Μ(ε)λισουμένου καὶ τῆς Λευκα-

¹ Τὴν αὐτὴν σκηνὴν παριστᾷ ἀσφαλῶς καὶ ἡ ἑτέρα τῶν παραστάσεων τοῦ ἐκ Πομπηίας μωσαϊκοῦ τοῦ Διοσκορίδου ἐν Νεαπόλει. Βλ. BIEBER, ἔ. ἀ. 96, πίν. 48 μὲ βιβλιογραφίαν σημ. 38 (σ. 288), εἰς ἣν πρόσθετες καὶ τὸν ἔγχρωμον πίνακα Β. ΜΑΙΥΚΙ, Museo Nazionale di Napoli, Novara 1957, 116 - 117, ὡς ὀρθῶς διέγνωσεν ὁ WEBSTER, Greek Theater Production, 23, 87, 90, 162, πίν. 21 - 22 (βλ. καὶ Monuments Illustrating New Comedy 183 NM 1), παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῆς BIEBER, AJPh 78, 1957, 209. Ὁ WEBSTER ἀνάγει τὴν παράστασιν εἰς πρότυπον τῶν ἀρχῶν τοῦ 3ου π. Χ. αἰ., καὶ φυσικὸν εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὡς κοινὴν πηγὴν εἰκονογράφησιν ἐκδόσεως ἔργων τοῦ Μενάνδρου, γενομένην ἴσως ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ.

² Πρβλ. ἀμέσως κατωτέρω σημ. 4.

³ Ὑπὸ τοῦ G. DAUX ἐν BCH 86, 1962, 876 σημ. 1.

⁴ Τοῦτο ἐσημειώθη ἤδη διὰ τοὺς Ἐπιτροπέοντας (βλ. Τὸ Ἔργον 1961, 214), ὅπου τὸ τέταρτον πρόσωπον εἶναι ἡ γυνὴ τοῦ ἑτέρου τῶν δούλων φέρουσα τὸ παιδίον τῆς Παμφίλης. Τέταρτον πρόσωπον παρίσταται καὶ εἰς τὰς σκηνὰς τῆς Θεοφορουμένης καὶ τῆς Λευκαδίας.

δίας¹. Αί παραστάσεις είναι έστραμμένες προς Νότον, ήτοι προς τὸν ἐκ τοῦ αἵθριου ὄρωντα θεατήν.

Τὸ αἶθριον ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, αἱ πλεισταὶ τῶν ὁποίων ἐλλείπουν ἀποσπασθεῖσαι ἀρχαίῳθεν, περιεβάλλετο δὲ ὑπὸ στοᾶς καὶ κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν, ὅπως δεικνύει ἡ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἀπαριθμηθέντων παρουσία καὶ ἄλλου πλαισίου κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν πρὸς Ἐνατολὰς ὅμως ἐστραμμένου. Τὸ πλαίσιον ὅμως τοῦτο, μικροτέρων διαστάσεων (0.62 × 0.62 μ.), ἀναλόγων πρὸς τὸ μικρότερον (2.00 μ. περίπου ἔναντι 2.50 τῆς βορείου πλευρᾶς) πλάτος τῆς στοᾶς, φέρει ἀπλουστέραν διακόσμησιν κωμικοῦ προσωπείου ἐπὶ ρυμοῦ ἀντίστοιχον πρὸς τὴν δευτερεύουσαν θέσιν τῆς δυτικῆς πτέρυγος ἐντὸς τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος.

Ἡ ἐλάσσων σημασία τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κτηρίου εἶναι ἐμφανῆς καὶ εἰς τὸ μερικῶς μόνον ἀποκαλυφθὲν βόρειον αὐτῆς δωμάτιον μὲ τὸ μικρὸν (3.40 μ.) πλάτος του καὶ τὸν ἀπλούστατον διάκοσμον τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου του συνιστάμενον κατὰ τὸ (μήκους μόλις 2.50 μ.) ἀποκαλυφθὲν τμήμα εἰς πολύχρωμον ρόδακα ἐντὸς λευκοῦ πεδίου. Ἄλλη διαφορὰ τοῦ δωματίου, συνισταμένη εἰς τὸ ἀνυψωμένον ἐπίπεδον τοῦ δαπέδου, ὀφείλεται ἴσως εἰς τὴν ἐπιθυμίαν προσαρμογῆς πρὸς τὴν ἀντίστοιχον κλίσιν τοῦ ἑδάφους.

Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς αὐλῆς φαίνεται ὅτι ἐστερεῖτο στοᾶς, διότι ἀπεκόπη μὲν κατὰ μήκος τῆς πλευρᾶς ταύτης ἀπὸ μεταγενεστέρως οἰκοδομηθεῖσαν ἢ ἐπεκταθεῖσαν οἰκίαν λωρὶς πλάτους 1.50, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τὸ μικρὸν πλάτος φαίνεται ἀποκλειομένη εἰς τὸ ἀποκοπὲν τμήμα ἢ ὑπαρξίς στοᾶς.

Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν πέρασ τῆς βορείου στοᾶς ὑπῆρχε θύρα (φραχθεῖσα μεταγενεστέρως καὶ μὴ καθαρισθεῖσα πλήρως κατὰ τὴν ἀνασκαφήν), ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ ἦτο ἐξωτερικὴ θύρα τῆς οἰκίας. Τοῦτο ἐδείχθη καὶ ἀπὸ δοκιμαστικὰς τομὰς γενομένας ἔξωθεν τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ τρικλίνου καὶ τοῦ ἐν συνεχείᾳ (ἀνεπάφου) τμήματος τῆς αὐλῆς, αἵτινες καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ στερεοῦ, συγκειμένου ἐνταῦθα ἐκ κιτρινωποῦ βράχου² (τραχεῖτου) χωρὶς νὰ φανῇ συνέχισις τῆς οἰκίας ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης. Ὅτι δὲ ὅλος ὁ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τρικλίνου καὶ τῆς αὐλῆς τοίχος εἶναι καὶ ὁ ἀντίστοιχος ἐξωτερικὸς τοίχος τοῦ οἰκοδομήματος, μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῆς στερεᾶς λιθοδομῆς του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς σαθροὺς, κατὰ μέγα μέ-

¹ Πρβλ. σημ. 4 σ. 138.

² Ἐκ τοῦ βράχου τούτου κατεσκευάσθησαν αἱ κιτρίνου χρώματος ψηφίδες τοῦ μωσαϊκοῦ.

ρος ἐκ χόματος καὶ κονιάματος, ἀποτελουμένους μεσοτοίχους — διότι διαφορὰ πάχους, εἶναι ἀληθές, δὲν ὑφίσταται.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῖχον, ὅπου πάλιν διὰ δοκιμαστικῶν τάφρων ἀπεκλείσθη ἡ ἐντεῦθεν ἐπέκτασις τοῦ κτηρίου. Πρέπει μάλιστα νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ἡ παρουσία ἀφθόνων κονιαμάτων, ἐν οἷς πολλὰ γωνιακὰ ἐκ θυρίδων ἢ παραθύρων προφανῶς, τῶν πρώτων μᾶλλον ἀποκλειομένων διὰ τὸ μικρὸν ἀκριβῶς πάχος τῶν τοίχων.

Ἄγνωστος παραμένει ἡ διαμόρφωσις τῆς οἰκίας κατὰ τὴν νοτιᾶν ἀπὸ τῆς πλευρᾶν, ἐνθα, λόγῳ τεχνικῶν δυσχερειῶν, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐπεκταθῇ (καὶ ἐν μέρει κωλύεται καὶ μελλοντικῶς) ἡ ἔρευνα καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἀνασκαφικὴν περίοδον.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο, καθὼς καὶ τὸ τῆς θέσεως γενικώτερον τοῦ κτηρίου εἰς τὸν περιβάλλοντα χῶρον, ὡς καὶ τὸ συνεχῶς ἀνακῦπτον ἐρώτημα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ οἰκοδομήματος, ἐλπίζεται ὅτι θὰ λυθῇ ἢ τοῦλάχιστον ὅτι θὰ δύναται νὰ τεθῇ τελειωτικῶς μετὰ τὴν προσεχῆ ἀνασκαφικὴν περίοδον.

Τὰ δεδομένα, πάντως, τοῦ χαρακτῆρος τοῦ κτηρίου εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ ἑξῆς : οἰκοδομικῶς μὲν, ὡς ἐλέχθη, τὸ κτήριον παρουσιάζει συνήθη μορφήν οἰκίας μετὰ περιστύλου, ἐντύπωσιν ὅμως ἐμποιεῖ ἡ ἐπίμονος, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ θεματικοῦ κύκλου εἰς δύο διαφορετικοὺς αὐτῆς χώρους. Πρὸς τὸ θέμα δὲ τῆς κωμικῆς ποιήσεως δύναται ἀβιάστως νὰ συσχετισθῇ καὶ ἡ ἐν τῇ αἰθούσῃ παράστασις τοῦ Ὀρφέως. Ἡ παρουσία προσέτι ἐν τῷ δωματίῳ τούτῳ τοῦ μεγαλοπρεποῦς δι' ὀρθομαρμαρώσεως ἐπενδεδυμένου θρανίου μὲ τὴν παρ' αὐτὸ τράπεζαν καὶ τὴν λεκάνην δὲν φαίνονται στερούμενα συγκεκριμένης εἰδικῆς σημασίας. Ἀκόμη καὶ ὁ κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν (τὴν ὄχι ἴσως τελείως συμπωματικῶς πρὸς τὸ θρανίον καὶ τὴν λεκάνην τῆς παρακειμένης αἰθούσης πλησιεστέραν) τοῦ τρικλίνου βοθρίσκος προσδίδει κάποιαν τελετουργικὴν σημασίαν εἰς τὸν χῶρον. Καίτοι δὲ εἶναι ἐπικινδύνως πρόωρον νὰ λεχθῇ, ἅς σημειωθῇ συναφῶς ὅτι καὶ τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα καὶ δὴ καὶ τὰ εὐρήματα δὲν φαίνονται μαρτυροῦντα οἰκιακὴν τοῦ κτηρίου χρῆσιν.

Μολοντί δ' οὐδεμίαν σχεδὸν ἐπιγραφικὴν μαρτυρία¹ διαμονῆς ἐν Μυτι-

¹ Αἱ ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ παύρων συναφεῖς μαρτυρίαι συγκεντρωμένα παρὰ F. POLAND, *Geschichte des griechischen Vereinwesens*, Leipzig 1909, 587 - 595. Μόνον μία ἐπιγραφή ἐκ Μυτιλήνης, ἡ IG XII, Suppl. 100, φαίνεται προϋποθέτουσα τὴν ὑπαρξιν λέσχης (ὄχι κατ' ἀνάγκην τεχνιτῶν).

Διαφωτιστικὴ ὅμως ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ἐπὶ ἐπιτυμβίου βωμοῦ ἐκ Μάλτας

λήνη τῶν τεχνιτῶν τοῦ Διονύσου ἔχει περιέλθει εἰς ἡμᾶς, ἐπιτρεπτόν εἶναι νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὡς λέσχη τοιοῦτου θιάσου ἐχρησίμευε τὸ ἀνασκαπτόμενον οἰκοδόμημα.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ Ι. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ

ἐπιγραφή τοῦ Περγαμηνοῦ Ποπλίου Αἰλίου Ἐρμούλου *κωμφοδοῦ καὶ καθαριστοῦ* μὲ ἀνάγλυφα ἑκατέρωθεν σύμβολα προσωπεῖον καὶ λύραν (JHS 71, 1951, 312-313, εἰκ. 1, χρονολογούμενη ὑπὸ τοῦ δημοσιεύοντος ταύτην Ε. COLEIRO εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀδριανοῦ, προφανῶς ὅμως ἰκανῶς μεταγενεστέρα). Μία τοιαύτη σύμπτωσης τεχνιτῶν εἰς τὰ αὐτὰ πρόσωπα θὰ ἤρμοζεν ἀπολύτως πρὸς τοὺς ὡς τόπον συγκεντρώσεως τὴν ἀνασκαπτομένην οἰκίαν χρησιμοποιούντας, ἐφ' ὅσον καὶ ἐδῶ αἱ παραστάσεις κωμωδίας καὶ ἡ τέχνη τοῦ λυριστοῦ ἀποτελοῦν τὰ δύο παράλληλα γνωρίσματα τῆς διακοσμῆσεως.

α. Πάνθηρ ἐκ τῶν περὶ τὸν Ὀρφέα πλαίσιον.

β. Λαγὸς ἐκ τῆς αἰθούσης τοῦ Ὀρφέως.

Προτομή Μενάνδρου ἐν τῷ τρικλίνοῳ.

Πλαίσιον με παράστασιν σκηνης της Σαμίας του Μενάνδρου.